

НЕРАВНОДЕЛНИ МЕТРОРИТМИЧНИ ФОРМИ В ПЕСЕННИЯ ФОЛКЛОР НА БЪЛГАРИТЕ МОХАМЕДАНИ ОТ СЕЛО ДЖУРКОВО, ГОРЕН РУПЧОС

Магдалена Бакърджиева

*Студентски семинар по практическа етнология и фолклористика
“Проф. д-р Иван Шишманов”*

В досегашните проучвания проблемът за метроритъма на родопските българомохамедански песни се разглежда като част от общия аналитичен подход или частично – в разграничението на женските и мъжките песни¹. Конкретно продължение на тази насока на търсене представлява и настоящата работа, която се основава върху материали, записани в българомохамеданските махали на с. Джурково, община Лъки през лятото и есента на 1996 г. по време на теренни етнологични проучвания на Асоциация за антропология, етнология и фолклористика “ОНГЪЛ”.

Песенният фолклор на българите мохамедани от с. Джурково се отличава с разнообразна метроритмика. Представителната за Родопския край бавна, богато орнаментирана безмензурна песен се определя от певците като “тъожка”, има равномерна ритмична пулсация и е привилегия на мъжете. Специфично за женските безмензурни песни е наличието на ритмичната фигура триола, която се открива най-често в началото и рядко в средата на музикалната редица в рамките на двуредичната форма. Широко разпространен е двувременният размер. В единични екземпляри се открива размер 3/8. Останалите метроритмични форми са неравноделни.

Социалните и религиозни ограничения към българките мохамеданки в миналото, способстват за съхранението на архаични и неповторими музикално-фолклорни образци в техния песенен репертоар. Тези реликти от древността в с. Джурково се изпълняват от възрастните жени мохамеданки и битуват в традиционната за някои жанрове на българската музикално-фолклорна култура форма: на определен брой мелодии (респ. “гласове”) се изпълняват разнообразни по съдържание текстове.

Неравноделността като метроритмичен феномен в българската музикална култура има разнообразни форми в песните на българите мохамедани от с. Джурково и конкретно в мелодиите, изпълнявани от възрастните жени. Тя се проявява на различни структурни равнища – на нивото на ритмичните времена, в съчетанието на музикалните размери, в широкия темпов диапазон. Основните метроритмични форми могат да бъдат разграничени така:

1. Обичайни неравноделни размери 7/8 и 9/8 и техните разновидности.
2. Комбинирани метроритмични групи от неравноделни размери. Те включват няколко сложни размера, които, по определението на проф. Ст. Джуджев, се повтарят периодично в същия ред и вид на първоначалната им поява.
3. Хетерометрични редици. Те включват, по мнението на проф. Джуджев, няколко сложни размера от различни метруми, които не се повтарят периодично и затова обхващат цялата мелодия².

Друг вид метроритмична организация на женските българомохамедански песни от с. Джурково има преходен характер. Тя е известна от изследванията в Смолянско-Маданския регион³. Става дума за образуването на хемиолно удължено време в резултат на тенденцията певците да скъсяват по-големите нотни трайности. В разглежданото селище този процес има две насоки:

1. Като преход към неравноделна метрична пулсация (от четвъртина с точка към четвъртина с точка и осмина)

2. Като преход към равноделна метрична пулсация (от половина към четвъртина с точка и осмина)

Средствата на традиционния музикален нотопис не са достатъчни за изразяване на този метроритмичен феномен. Опитите да се търсят нови специални знаци за обозначаване на този характерен ритъм могат да бъдат в услуга само на теоретичното проучване. Мисълта за тяхното приложение в музикалната практика ни води към използването на така характерното за българската народна песен хемиолно удължение. В подкрепа на това твърдение е фактът, че посоченото явление е особен вид неравноделност и на мястото на удължението певците правят акцент.

Освен разгледаните метроритмични строежи, в песните на българите мохамедани от Горен Рупчос се наблюдават и други метроритмични трансформации, които условно могат да бъдат обособени в две групи:

1. Преминаване от хемиолно към диплозно удължение.

2. Удължаване на хемиолното (удължено) време с още едно “първично”.

Тези метроритмични видове се нуждаят от нарочно, целенасочено проучване. Тук е важно да се отбележи само, че вследствие на удължаването или скъсяването на хемиолното удължено време е възможно да се трансформират и различните видове обичайни неравноделни тактове.

БЕЛЕЖКИ

1. **Кауфман, Н.** Народните песни от Смолянско и Маданско. В: Известия на Института за музика. Т. 6. С., 1960.

2. **Джуджев, Ст.** Българска народна музика. Учебник. Т. 1. С., 1970, 226.

3. **Кауфман, Н.** Цит. съч.